

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА**

ПОТОПА КАТЕРИНА ЛЕОНІДІВНА

УДК 378.014.553-057.87(477)

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО
САМОВРЯДУВАННЯ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.05 – соціальна педагогіка

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

КИЇВ – 2006

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі педагогіки і психології Запорізького національного університету, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор

Міщик Людмила Іванівна,

Запорізький національний університет,

завідувач кафедри педагогіки і психології

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор

Шпак Олександр Тихонович,

Національний педагогічний університет

імені М.П.Драгоманова

професор кафедри теорії та історії педагогіки

кандидат педагогічних наук, доцент

Завацька Людмила Миколаївна,

Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка,

завідувач кафедри соціальної роботи

та соціальної педагогіки

Провідна установа – Волинський державний університет

імені Лесі Українки, кафедра соціальної педагогіки,

Міністерство освіти і науки України, м. Луцьк

Захист дисертації відбудеться: " _14_ " _червня_ 2006 р. о _143⁰_ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К.26.053.09 – у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 01030, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано: " _12_ " _травня_ _____ 2006 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

О.Л.Шевнюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасний етап історичного розвитку України характеризується істотними змінами в житті її народу, оновленням усіх сфер діяльності людини, переоцінкою та утвердженням у свідомості нації нових світоглядних орієнтирів. Конституція України, Закони України "Про освіту", "Про вищу освіту", Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття"), Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті зорієнтовують педагогічні та науково-педагогічні кадри на сприяння створенню умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина; формування поколінь, здатних постійно підвищувати свій інтелектуальний професійний рівень, розвивати цінності громадянського суспільства; сприяти консолідації української нації, інтеграції України в європейський і світовий простір як конкурентноспроможної держави.

У рішенні колегії Міністерства освіти і науки України "Про стан та проблеми національно-громадського виховання у вищих навчальних закладах" йдеться про необхідність формування нормативно-правової бази щодо управління виховною роботою у вищих навчальних закладах. У положенні "Про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах" значна увага приділяється сприянню діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань клубів за інтересами, залученню студентів до управління навчально-виховним процесом у вищих навчальних закладах. Водночас у державних документах підкреслюється, що орієнтація лише на освітній компонент призвела до відходу значної частини студентів та викладачів від соціально-виховної діяльності. Організація студентського самоврядування, як правило, відбувається стихійно, переважає одноманітність структури, форм, напрямів роботи. Сьогодні потребує не просто підвищення рівня професіоналізму випускників, а якнайшвидшого переходу до підготовки фахівців якісно нового типу, спроможних ефективно і гнучко реагувати на зміни соціальних, економічних і технологічних умов виробництва.

У ситуації, що склалася, вся система освіти потребує вдосконалення, приведення у відповідність з новими умовами традиційної стратегії організації навчання, а можливо, і повної її заміни. Тому, сьогодні як ніколи, актуальною є проблема розробки і впровадження сучасних концепцій та технологій послідовної демократизації життя навчальних закладів, методів внутрішнього і зовнішнього самоврядування.

Аналіз структури педагогічного управління як сукупності взаємопов'язаних процесів управління ззовні (педагогічне керівництво) і зсередини (самоорганізація) дозволяє стверджувати, що визначення оптимального співвідношення педагогічного управління і

самоврядування у вищих навчальних закладах є на сьогодні нагальною дослідницькою проблемою.

У педагогічній літературі кінця XX – початку XXI століть розпочато вивчення стану розробленості проблеми студентського самоврядування: досліджуються його закономірності, з'ясовуються тенденції нерівномірності, суперечливості і уповільненості темпів його розвитку. Донині не розкрито значний інноваційний потенціал, здатний забезпечити успішний процес демократизації студентських колективів, їх діяльності.

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить, що до найбільш актуальних і складних проблем організації студентського самоврядування у вищому навчальному закладі можна віднести: теоретико-методологічні засади національного виховання; соціально-педагогічні умови організації студентського самоврядування у вищій школі; діяльність куратора академічної групи, що спрямована на формування особистості студента; організаційні форми соціально-виховного впливу на особистість; аналіз виховної діяльності педагога; соціологічне дослідження сучасного студентства як суб'єкта соціально-виховної роботи у вищому навчальному закладі (В.Астахова, В.Базилевич, І.Бех, В.Бондар, Я.Бурлака, О.Дубасенюк, О.Киричук, В.Кузь, Н.Ніколаєвський, В.Портних, І.Смирнов, М.Стельмахович, Т.Степура, В.Сластьонін, Л.Філінська, О.Якуба та інші).

Особливий інтерес викликають наукові дослідження останніх років таких вітчизняних учених: Л. Божович, Л. Буєва, І. Бех, О. Дубасенюк, І. Зязюн, З. Зикова, А. Капська, В. Караковський, М. Красовицький, Т. Кириленко, В. Семиченко, Т. Степура, С. Сисоєва, в яких розглядаються організаційні аспекти самоврядування студентів, проблеми їхньої соціальної зрілості та самореалізації, становлення студентів як суб'єктів життєвотворчості, виховання гуманістичних цінностей, формування здатності до свідомої саморегуляції.

Названі дослідження варті уваги, проте ще не набула достатнього висвітлення у вітчизняній педагогічній науці проблема визначення сукупності соціально-педагогічних умов, що сприяють досягненню успіхів студентів у навчанні та підвищенню рівня соціальної активності студентської молоді.

Таким чином, недостатня розробленість окремих аспектів соціально-педагогічних умов організації студентського самоврядування, процесів самоврядування і самоорганізації, характер взаємозв'язку управління і самоврядування, що соціалізує особистість майбутнього фахівця, зумовили вибір теми дослідження: ***"Соціально-педагогічні умови організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладах"***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження є складовою комплексної теми "Психолого-педагогічні основи професійної підготовки студентів" кафедри педагогіки і психології Запорізького національного

університету і затверджена в Раді університету (протокол № 4 від 20.11.2003 року) та узгоджена Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 5 від 24.05.2005 року).

Об'єкт дослідження – процес організації студентського самоврядування в умовах вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – соціально-педагогічні умови ефективної діяльності студентського самоврядування в процесі підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах, що базується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії професорсько-викладацького і студентського колективів.

Мета дослідження - виявити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити соціально-педагогічні умови організації студентського самоврядування, що впливають на підвищення рівня соціальної активності майбутніх фахівців.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що організація студентського самоврядування у вищому навчальному закладі набуває ефективності за умов:

- поєднання цілеспрямованого педагогічного управління і студентського самоврядування на засадах співробітництва викладачів і студентів, спрямованого на виховання у майбутніх фахівців ціннісного ставлення до процесів саморегуляції;
- функціонального і системного підходів до організації студентського самоврядування;
- забезпечення можливості вибору видів самостійної діяльності, адекватних потребам професійного та особистісного самовдосконалення.

Відповідно до предмета, мети та гіпотези визначено основні **завдання дослідження**:

- здійснити теоретичний аналіз проблеми організації студентського самоврядування в умовах вищих навчальних закладів та розкрити особливості його функціонування на сучасному етапі розвитку вищої освіти;
- розробити структурно-функціональну модель взаємодії професорсько-викладацького та студентського колективів;
- обґрунтувати критерії рівнів сформованості студентського самоврядування у вищих навчальних закладах;
- теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність запропонованих соціально-педагогічних умов розвитку соціальної активності студентів як передумови оптимізації діяльності органів студентського самоврядування у вищих навчальних закладах;
- розробити комплекс навчально-методичних рекомендацій для соціально-педагогічного забезпечення діяльності студентського самоврядування у вищих навчальних закладах.

Методологічною і теоретичною основою дослідження є Конституція України, Закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Державна програма “Освіта” (Україна XXI століття); Національна доктрина розвитку освіти, Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти; Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах, концептуальні положення філософії, психології, соціальної педагогіки та соціології молоді, як важливої соціальної групи суспільства якій притаманні певні особливості (В.Андрущенко, В.Кремень, М.Головатий, О.Киричук, Н.Ничкало та ін); положення психології про організацію навчально-виховної діяльності (Ю.Бабанський, Л.Виготський, С.Рубінштейн, Г.Костюк, Н.Кузьміна, А.Донцов, Н.Тализіна); педагогічні теорії становлення і розвитку учнівського самоврядування (М.Виноградова, Н.Крупська, С.Шацький, А.Макаренко, В.Сухомлинський, Г.Логутенко, В.Коротов, Н.Кузьміна, О.Кулінченко, В.Яценко, В.Ященко та ін.); психолого-педагогічні засади управління системою виховання (А.Бойко, О.Глузман, С.Гончаренко, В.Іздебська, М.Красовицький, С.Скидан, О.Сухомлинська), виховної роботи у вищих закладах освіти (А.Буяльська, І.Зязюн, З.Зикова, А.Капська, С.Карпенчук, Л.Міщик, І.Кобиляцький, В.Сластьонін, Т.Старченко та ін.) психолого-педагогічні особливості виховної діяльності педагога та кураторів академічних груп у вищих навчальних закладах Е.Барбіна, Т.Васянович, О.Дубасенюк, П.Ігнатенко, Н.Лосева, Л.Нечипоренко, Ю.Руденко, В.Семиченко, С.Сисоєва, І.Соколова та ін.).

Для розв’язання поставлених завдань і перевірки гіпотези дослідження були використані такі *методи дослідження*: *аналітичний* для вивчення й аналізу наукової літератури з означеної проблеми, нормативних документів, офіційних сайтів в Інтернеті, а також досвіду діяльності студентського самоврядування у вищих навчальних закладах; *узагальнення* для визначення понятійного апарату дослідження, формулювання теоретичних та практичних підходів та висновків; *моделювання* з метою конструювання моделі взаємодії професорсько-викладацького та студентського колективів; *спостереження* за навчально-виховним процесом в сучасних умовах; *соціально-педагогічне обстеження* (бесіди зі студентами, викладачами, анкетування, діагностичне тестування, інтерв’ювання); *педагогічний експеримент* (констатувальний і формувальний) для аналізу реального стану соціально-педагогічної роботи в умовах діяльності студентського самоврядування і перевірки ефективності запропонованих соціально-педагогічних умов; *статистичний* для визначення достовірності та об’єктивності ефективної діяльності студентського самоврядування.

Експериментальна база дослідження. Дослідження здійснювалося у три етапи впродовж 2002-2006 років і охопило 470 студентів I-IV курсів факультетів соціальної

педагогіки і психології, соціологічного та менеджменту Запорізького національного університету, навчально-консультаційного центру ЗНУ м. Кривий Ріг.

На першому етапі (2003-2004 роки) вивчався стан розробленості досліджуваної проблеми в її теоретичному і прикладному аспектах. Запропоновано програму і методику дослідження, висунуто загальну гіпотезу, сформульовано об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, визначено програму подальшої дослідно-експериментальної роботи.

На другому етапі (2004-2005 роки) було конкретизовано методику експериментальної роботи, внесено корективи у формулювання часткових гіпотез дослідження, виконано основну експериментальну частину дослідження, систематизовано, проаналізовано та узагальнено основні експериментальні дані у теоретичному і прикладному аспектах. Визначено об'єктивні та суб'єктивні фактори, які впливають на розвиток студентського самоврядування і сприяють його активному функціонуванню.

На третьому етапі (2005-2006 роки) було проаналізовано матеріали формувального експерименту, узагальнено його результати, визначено ефективність і впроваджено результати дослідження у практику роботи Запорізького національного університету, Криворізького навчально-консультаційного центру Запорізького національного університету, Київського міського педагогічного університету імені Б.Д.Грінченка.

Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів дослідження: вперше обґрунтовані соціально-педагогічні умови організації та функціонування студентського самоврядування у вищих навчальних закладах в аспекті співвідношення управління і самоврядування на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладачів і студентів у спільній діяльності; розроблено структурно-функціональну модель студентського самоврядування як чинника оптимізації соціальної активності і професійної підготовки майбутнього фахівця; виокремлено критерії та рівні сформованості студентського самоврядування у вищих навчальних закладах; подальшого розвитку набули питання вдосконалення форм і методів педагогічного управління і студентського самоврядування у вищих навчальних закладах.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в розробці рекомендацій з впровадження в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів науково-обґрунтованих теоретичних положень і одержаних експериментальних результатів щодо організації студентського самоврядування на основі створених методик факультативу-семінару „Студентське самоврядування”, спецкурсів „Соціально-педагогічні проблеми управління”, „Старт”, „Актуальні проблеми самоврядування у вищому навчальному закладі”.

Матеріали дослідження можуть використовуватися безпосередньо при підготовці підручників, посібників з питань управлінської діяльності, виконанні курсових, дипломних і магістерських робіт, а також під час читання навчальних курсів з теорії та історії педагогіки, теорії та методики виховання, соціальної педагогіки.

Впровадження результатів дослідження здійснено у навчально-виховний процес Запорізького національного університету (довідка № 01/09- 207 від 08.02.2006 р.), Криворізького навчально-консультаційного центру Запорізького національного університету (довідка № 004 від 24.01.2006 р.), Київського міського педагогічного університету ім. Б.Д. Грінченка (довідка № 30 від 23.01.2006 р.)

Вірогідність результатів дослідження забезпечується науковим обґрунтуванням вихідних положень, використанням комплексу методів, адекватних предмету, меті та завданням дослідження, кількісним і якісним аналізом одержаних експериментальних даних, дослідно-експериментальною роботою й перевіркою здобутих результатів.

Апробація результатів дослідження здійснювались під час експериментальної роботи на факультетах соціальної педагогіки і психології, менеджменту та соціологічному Запорізького національного університету, в Криворізькому навчально-консультаційному центрі Запорізького національного університету, Київському міському педагогічному університеті імені Б.Д.Грінченка. Основні теоретичні та практичні положення обговорювались на наукових конференціях різного рівня: Міжнародній науково-практичній конференції “Акмеологія – наука ХХІ століття” (Київ, 2005), Всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Актуальні проблеми гуманітарної освіти та виховання духовної культури студентів у сучасних умовах” (Запоріжжя, 2004), “Актуальні проблеми та перспективи вдосконалення підготовки конкурентноспроможних фахівців” (Київ, 2005). Окремі аспекти дослідження оприлюднювались на засіданнях кафедри соціальної педагогіки Запорізького національного університету, кафедри соціальної педагогіки Київського міського педагогічного університету імені Б.Д. Грінченка.

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 8 публікаціях автора. Усі праці одноосібні, 6 з них опубліковано у фахових виданнях, затверджених ВАК України. Загальний обсяг наукових публікацій з теми дисертаційного дослідження становить 2,4 умовних друкованих аркушів.

Структура роботи. Робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів основної частини з висновками, загальних висновків, списку використаних джерел (289 найменувань) і 16 додатків. Загальний обсяг дисертації – 249 сторінок (основний текст викладено на 171 сторінці). Дисертація містить 7 таблиць, 5 схем, 2 діаграми.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність та доцільність дослідження обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, сформульовано гіпотезу та завдання дослідження, його методологічну та теоретичну основи, методи та етапи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, подано відомості про впровадження та апробацію його результатів.

У першому розділі *"Теоретичні основи організації і розвитку студентського самоврядування у вищому навчальному закладі"* здійснено історико-логічний аналіз самоврядування як психолого-педагогічної проблеми, розкрито його зміст і структуру, висвітлено історичні та сучасні підходи до організації самоврядування, співвідношення управління і самоврядування у вищому навчальному закладі, описано концептуальні підходи до розробки системи студентського самоврядування у вищому навчальному закладі.

Пошуки сучасної педагогічної науки ефективних шляхів, спрямованих на виховання активної особистості, виокремили низку найбільш перспективних для того часу проблем: посилення зв'язку освіти з суспільством і виробництвом, розвиток індивідуальних здібностей учнів, уміння самостійно планувати і виконувати навчальну роботу, розвиток системи обліку, оцінювання і самоконтролю учнів.

У працях Н.Крупської, С.Шацького, А.Макаренка, В.Сухомлинського було викладено теоретичні основи самоврядування учнів, які стали фундаментом подальшого розвитку ідеї самоврядування. Первинне обґрунтування сутності самоврядування через участь дітей в управлінні та керівництві справами свого колективу визначило місце, напрями діяльності учнівського самоврядування в навчально-виховному процесі, сприяло розвитку теоретичних засад шкільного управління. Проте у визначенні сутності самоврядування домінуючим залишався однобічний, переважно функціональний підхід. Самоврядування трактується дослідниками: 1) як форма або процес організації життєдіяльності членів виховного колективу (Ю.Тихомиров, В.Гуров, В.Грехнев); 2) як спосіб залучення членів колективу в управлінську діяльність (В.Сластьонін); 3) як метод самоорганізації колективу (А.Щиглик, В.Коротов); 4) як засіб виховання особистості, чинник її всебічного розвитку (Т.Бутківська, А.Киричук, С.Карпенчук); 5) як принципи організації колективу (З.Білоусова, Н.Кузьміна). У науковій і публіцистичній літературі як синонім до

самоврядування досить часто вживається термін *співурядування* у розумінні співучасть вихованців і вихователів у вирішенні спільних проблем.

Практика сучасних вищих навчальних закладів переконує, що парадигма виховання в умовах студентського самоврядування ще тільки складається і набуває нового соціально-педагогічного змісту. У цій складній ситуації виховні процеси послаблені й переважно залежать від волі й майстерності педагогів, кураторів, ініціативи адміністрації та традицій конкретного навчального закладу.

У педагогіці доведено, що разом із категорією управління педагогічна система містить у собі категорію самоврядування, що нерозривно пов'язано з категоріями динамічності, цілеспрямованості, розвитку і функціонування.

До функціональних елементів управління в дослідженні відносяться: формування цілей, інформаційна основа навчання, прогнозування, прийняття рішень, організація виконання, комунікативні взаємозв'язки, контроль, облік і оцінка результатів діяльності і, нарешті, корекція, що загалом становлять функціональну систему навчання. Управління системою самоврядування передбачає дві провідні цілі: ефективну організацію навчально-виховного процесу; задоволення інтересів і потреб індивідів.

Управління і самоврядування пов'язані з системним підходом до процесу і його регулюванням. Виокремлюються три рівні системи управлінських функцій: вищий рівень – цільові функції, середній рівень – соціально-психологічні, нижчий рівень – операційні, притаманні для самоврядування.

На перший план для педагогічного управління і студентського самоврядування висувається цільова функція залучення якомога більшої кількості студентів в організацію навчально-виховного процесу. Із числа соціально-психологічних функцій виокремлюються: організованість через розумну погодженість дій, згуртованість, стимулювання, вдосконалення і розвиток самоврядування в поєднанні із залученням у процес управління.

Змістом розробленої моделі студентського самоврядування передбачено спільну діяльність адміністрації, викладачів і студентів в управлінні навчально-виховним процесом, що визначається характером взаємодії "студент-викладач" і спільністю мети.

Запропоновано обґрунтовану організаційну структуру студентського самоврядування (група – факультет – молодіжні організації – центр виховних технологій вищого навчального закладу) з виокремленням провідних органів координації, інтеграції й управління на кожному рівні, визначенням прав і обов'язків. Кожній академічній групі з верхніх поверхів влади делеговані реальні повноваження і відповідальність, які у перспективі можуть видозмінюватися залежно від рівня студентського самоврядування.

Згідно з розробленою концепцією, студентські ради визнано дієвим засобом виховання громадської активності студентів, які постійно сприяють реалізації у вищих навчальних закладах прямої демократії, а не лише представницької місії. Кожен студент за період навчання в університеті виконує функціональну роль організатора і виконавця конкретної соціально значущої і корисної діяльності, розраховуючи при цьому на те, що зможе отримати допомогу в навчальній і самостійній роботі, а також в організації свого побуту і відпочинку.

Виконавчі органи студентського самоврядування спрямовують свою діяльність на зміцнення навчальної і трудової дисципліни, підвищення якості професійної підготовки майбутніх спеціалістів. На засіданнях студради факультету студенти аналізують стан справ на факультеті, вносять у деканати, ректорат пропозиції, спрямовані на вдосконалення організації навчально-виховного процесу, ліквідацію недоліків. Виходячи з основ Болонського процесу, органи студентського самоврядування беруть участь у вирішенні питань: раціонального розподілу навчального навантаження; якості проведення лекцій і практичних занять; оцінювання методики викладання і проведення атестацій, заліків та екзаменів; здійснення контролю за відвідуванням занять і навчанням кожного; призначення стипендії та її диференціація, відрахування, поновлення, покарання і заохочення; вибори декана і ректора тощо.

Пропонована організаційна система студентського самоврядування сприяє чіткому виокремленню секторів, розширенню функцій діяльності членів студентського самоврядування, залученню більшої кількості студентів і викладачів у систему самоврядування, а також з'ясуванню ролі громадських молодіжних об'єднань, товариств, земляцтв, клубів за інтересами. Теоретичним підґрунтям структурно-функціональної моделі став розгляд самоврядування, з одного боку, як цілісної системи, з іншого – як складового елемента (підсистеми) цілого.

Організаційну структуру спільної діяльності педагогічного і студентського самоврядування Запорізького національного університету, представлено на рис 1.

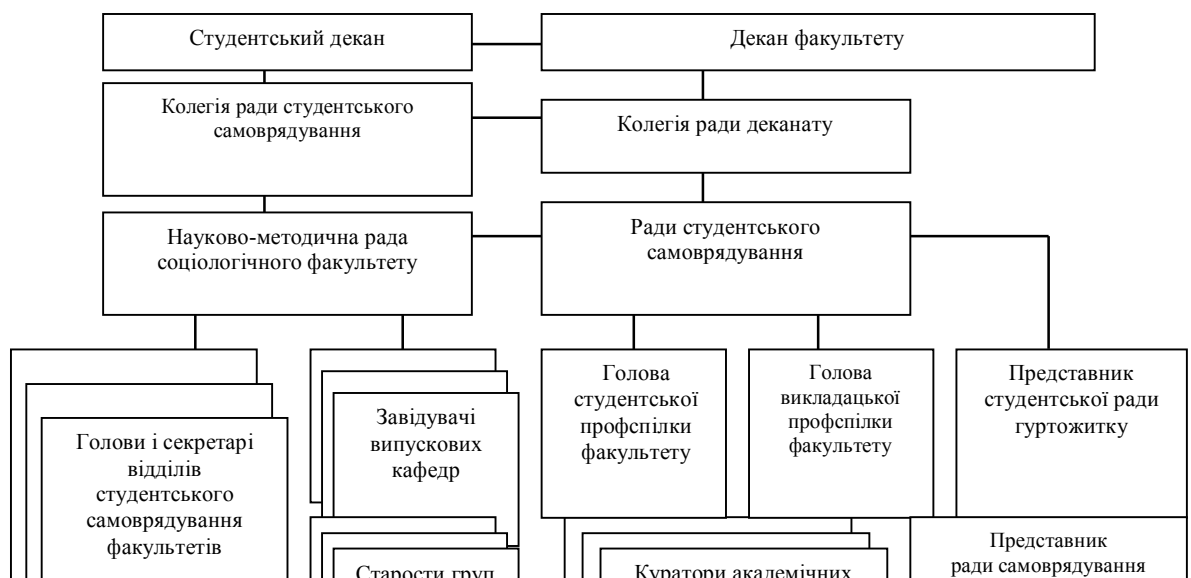

Рис 1. Організаційна структура спільної діяльності педагогічного і студентського самоврядування.

Структура студентського самоврядування факультетів вибудовується на основі Положення про студентське самоврядування в Запорізькому національному університеті, прийняте на загальноуніверситетській конференції і затверджене ректором.

Спираючись на дослідження І.Беха, Т.Буяльської, А.Капської, О.Кулінченко, А.Нісімчука, М.Солов'я, С.Сисоєвої, Р.Шакурова, ми передбачили, що на першій стадії розвитку самоврядування студенти здійснюють оперативні функції внутрішньої координації дій часткового аналізу їх ефективності під педагогічним керівництвом через спільну управлінську і самоврядувальну діяльність, співробітництво. На більш високій, другій стадії, студенти можуть виконувати функції планування діяльності, розподіл обов'язків між членами групи і частково координації дій між різними академічними групами, обліку і контролю, а також аналізу діяльності на рівні курсу чи факультету. На найвищій стадії розвитку самоврядування студентські організації самостійно реалізують усі оперативні функції не лише на внутрішньогруповому рівні, але й на факультетському та університетському рівнях.

У другому розділі *"Шляхи формування управлінських навичок у студентів вищих навчальних закладів"* обґрунтовуються умови розвитку саморегуляції учасників спільної управлінської діяльності, визначаються соціально-педагогічні умови ефективного функціонування студентського самоврядування та критерії розвитку студентського самоврядування.

Проблема саморегуляції вивчається психологами порівняно недавно, в основному з 1960-1970-х років. Визначення ж самої дефініції трактується лише з 1982 року у

"Психологічному словнику" за редакцією В.Войтка: "Саморегуляція – здатність людини керувати собою на основі сприйняття і усвідомлення актів своєї поведінки та власних психічних процесів".

У сучасній психолого-педагогічній літературі сформульовано провідні принципи саморегуляції (системність, активність, усвідомлюваність), розроблено структуру системи саморегуляції й охарактеризовано її компоненти, розкрито провідні механізми, зв'язки системи саморегуляції з продуктивністю психічних процесів, з особистісними особливостями, ефективністю конкретних видів діяльності людини.

Поняття *саморегуляція* розглядається нами як усвідомлена дія людини та притаманні їй психологічні явища (процеси, стани, властивості), виконувана суб'єктом діяльність, власна поведінка з метою підтримання (збереження) або зміни характеру протікання, управління собою – прагнення до самостійності, здатності керуватися власними можливостями в управлінні та регулюванні своєї життєдіяльності.

Аналіз структури і змісту діяльнісної й особистісної саморегуляції, вікових етапів їх формування переконує нас у тому, що система саморегуляції діяльності є основою, базисним утворенням у розвитку особистісної саморегуляції; засвоюючи різні елементи саморегуляції діяльності, способи регуляції своїх вчинків, людина поступово накопичує певні особистісні утворення, які забезпечують успіх її різноманітних перетворень і дають змогу оволодіти роллю суб'єкта діяльності, що виявляє названі види людської активності. Тому необхідно було створити соціально-педагогічні умови для формування у студентів суб'єктного, тобто активного і свідомого ставлення до кожного компонента самоуправлінської діяльності – цілепокладання, моделювання, програмування, оцінки і корекції – для того, щоб у них склалася цілісна система стійких уявлень про свої можливості у виконанні зазначених функцій і накопичувався досвід. Це спонукає до розвитку у студентів саморегуляційних здібностей, на що має бути спрямована діяльність педагогів, оскільки формування регулятивно-орієнтувальних аспектів особистості безпосередньо пов'язане з її самостійністю, самоорганізованістю, саморегуляцією, готовністю діяти у певному напрямі.

У процесі дослідження нами визначено сукупність *соціально- педагогічних умов* організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладах:

- орієнтація особистості студента на гуманістичні і смисложиттєві цінності в нових соціально-економічних умовах суспільства;
- визначення цілей життєдіяльності майбутнього фахівця;
- демократичний характер відносин між управлінською і самоуправлінською структурами;

- підхід до самоврядування як до цілісної саморозвивальної системи;
- розвиток студентського самоврядування на основі науково обґрунтованої моделі, змістом якої є навчальна діяльність;
- наявність спільної мети для підсистем управління і самоврядування;
- узгодженість дій для здійснення колективної діяльності;
- делегування студентам відповідальності і повноважень;
- співробітництво професорсько-викладацького і студентського колективів, у перспективі – об'єднання в єдиний педагогічний колектив;
- групова та індивідуальна самооцінка діяльності;
- педагогічне керівництво в процесі спільної діяльності педагогічного та студентського самоврядування;
- формування позитивної спрямованості, групова та індивідуальна самооцінка діяльності.

Вищевказані соціально-педагогічні умови забезпечують ефективний розвиток студентського самоврядування як саморегулювальної системи, а також формування у студентів професійно значущих якостей: громадянської активності, управлінської компетентності, чесності, відкритості, цілеспрямованості, відповідальності, демократичності, професійного патріотизму, конкурентоспроможності, самоорганізованості, прагнення до самовдосконалення і саморозвитку та ін.

Моделювання студентського самоврядування показало, що сукупність соціально-педагогічних умов, з'ясованих шляхом теоретичних пошуків та аналітичного вивчення педагогічних джерел і підтвердження у процесі дослідно-експериментальної роботи на факультетах соціальної педагогіки і психології, соціологічному та менеджменту забезпечує переорієнтацію зовнішньої мети навчання у внутрішній план дій студентів і сприяє вибору видів самостійної діяльності адекватної потребам особистісного та професійного самовдосконалення.

Теоретичне обґрунтування й експериментальне підтвердження одержали розроблені у процесі дослідження *критерії* розвитку студентського самоврядування: залученість до управлінської діяльності; організаційність і стабільність структури студентського самоврядування; організованість і єдність академічної групи, готовність до виконання поставлених завдань; відповідальність за досягнуті результати діяльності академічної групи, курсу, факультету, університету.

Визначення умов розвитку саморегуляції учасників спільної управлінської діяльності, соціально-педагогічних умов та критеріїв розвитку студентського самоврядування зумовило пошук шляхів і способів педагогічно доцільної збалансованості управління і

самоврядування, створило сприятливу основу як для професійної підготовки майбутніх спеціалістів, так і для підвищення педагогічної майстерності викладачів.

У третьому розділі *"Експериментально-дослідна діяльність за розробленою методикою та її результати"* за програмою констатувального експерименту здійснено аналіз існуючої практики з проблеми студентського самоврядування, обґрунтовано комплексну методичку формувального експерименту, визначено і перевірено соціально-педагогічні умови, що сприяють розвитку соціальної активності студентів, забезпечують ефективну професійну підготовку у вищому навчальному закладі, викладено результати дослідно-експериментальної роботи.

Констатувальним експериментом було охоплено 470 студентів I-IV курсів (з них 210 студентів із контрольних груп і 260 студентів із експериментальних груп) Запорізького національного університету та навчально-консультаційного центру ЗНУ м. Кривий Ріг. Спостереження за управлінням навчально-виховним процесом, спілкування з викладачами і студентами (індивідуальні та колективні бесіди, інтерв'ю, анкетування, тестування) показали неузгодженість дій між усіма організаційними структурами самоврядування. Як показали результати співбесіди на етапі констатувального експерименту, 57% викладачів соціологічного факультету, 62% факультету соціальної педагогіки і психології та 67% факультету менеджменту не знають членів студентського самоврядування, а у своїх відповідях називають в основному старост академічних груп. Дослідження дало змогу виявити і в контрольних, і в експериментальних групах наявний недостатній рівень знань про студентське самоврядування. Результати констатувального експерименту дозволили визначити основні напрямки організації формувального експерименту

На першому етапі експериментального дослідження розвитку студентського самоврядування спільно із членами творчої групи, до складу якої ввійшли представники деканату, випускових кафедр, центру виховних технологій, члени студентської ради факультету, було вдосконалено організаційну структуру студентського самоврядування на факультетах від верхнього щабля її ієрархії (науково-методична рада факультету – рада студентського самоврядування факультету) до найнижчого (рада студентського самоврядування академічної групи – куратор-наставник). Визначено спільну мету для підсистем управління і самоврядування, функції, права, обов'язки і повноваження відповідальних за напрями і сектори роботи в системі управління навчально-виховним процесом.

На другому етапі проект розробленої організаційної структури студентського самоврядування було обговорено й схвалено на науково-методичних радах зазначених

факультетів. Зорієнтовано весь професорсько-викладацький склад на реалізацію вимог щодо розвитку педагогічно доцільних різноманітних форм студентського самоврядування, підтримання традицій, удосконалення змісту запропонованих заходів на рівні університету, факультету, академічної групи.

Впровадження самоврядування у практику роботи вищого навчального закладу дозволило обмежити тиск і втручання під час висування кандидатів із студентського середовища на виборні посади.

Для методичного об'єднання кураторів і творчих груп випускових кафедр, яких обрано до органів самоврядування педагогів, а також для членів студентського самоврядування на факультетах було організовано теоретичне навчання і психолого-педагогічні тренінги. Ефективними формами роботи стали ділові ігри, які надавали можливість імітувати діяльність реальних осіб і реальних органів самоврядування, моделювати реальні управлінські процедури і ситуації для розв'язання практичних завдань, що забезпечували органічну єдність теорії і практики. Під час ділових ігор проводилося діалогічне спілкування, здійснювалася взаємодія всіх учасників, інтеграція зусиль.

На основі одержаних у процесі педагогічного експерименту результатів навчальної діяльності в умовах студентського самоврядування у вищому навчальному закладі, рівня співвідношення у навчально-виховному процесі управління і самоврядування, а також критеріїв розвитку студентського самоврядування розроблено три варіанти методик. У першому варіанті методики конкретизувався функціональний підхід через мотивацію успішної участі студентів в навчальній роботі. Традиційно у вищих навчальних закладах застосовується система морального заохочення студентів (грамоти, стіннівки, екрани змагань), не заперечуючи таких форм стимулювального характеру було запропоновано принцип економічної зацікавленості. Як свідчать результати опитування, на початку експерименту 36% студентів-соціологів 32% студентів факультету соціальної педагогіки та психології, 26% студентів-менеджерів пов'язують стипендію з результатами своєї праці 68,7% опитаних вважали, що стипендію повинні отримувати всі незалежно від результатів навчання.

Згідно з другим варіантом методики студентам факультетів соціальної педагогіки і психології, соціологічного та факультету менеджменту було запропоновано використовувати коефіцієнт ефективності студентської праці (КЕСП) – комплексний показник навчальної, наукової, громадської і трудової активності. Вибір зазначеного показника обумовлено визначенням самооцінки діяльності як теоретично-обґрунтованої соціально-педагогічної умови стимулювання студентського самоврядування. КЕСП –

об'єктивний показник, який є виразником думки не лише старости, куратора чи певної групи активістів, а думкою загальних зборів академічної групи.

Студенти факультетів соціальної педагогіки і психології та соціологічного вирішили, що КЕСП повинен впливати і на матеріальне стимулювання, за що висловилися 61,2% опитаних. Були апробовані два варіанти такого стимулювання, обидва життєздатних, що приймалися залежно від соціальної зрілості колективу. Повторне соціологічне опитування в умовах самоврядування свідчать, що 82,4% студентів вважають методику нарахування стипендії за середнім балом найбільш справедливою, що заохочує до здобуття якісних знань, 11% залишилися вірні традиційній методиці нарахування стипендії, а 6,6% вважають, що стипендію повинні отримувати всі

У відкоректованому третьому варіанті методики вдалося привести у відповідність різницю в оцінюванні навчальної праці та справедливої винагороди залежно від якості навчання та участі студентів у громадській роботі.

Порівняльний аналіз якості успішності показав, що експериментальні групи випереджають контрольні за якістю знань і абсолютною успішністю: на завершення експерименту абсолютна успішність у контрольних групах зросла на 12%, тоді як в експериментальних групах – на 37%.

Таблиця 1

Порівняння результатів навчальної діяльності студентів за модульно-рейтинговою системою в умовах самоврядування

Факультети	Абсолютна успішність у %	Якісна успішність у %	□ середніх балів за модульно-рейтинговою системою	□ середніх балів за національн. шкалою	% студентів, які поліпшили успішність	% студентів, які поліпшили якість	% студентів із пост. рівнем успішності	% студентів, які погіршили успішність	% студентів, які мають акад. заборгованість
Соціологічний	98,0	87,2	84	4,29 (+0,2)	48	45	50	5	1
Соціальної педагогіки і	92,0	73,5	79	3,9 (+0,5)	48	40	53	7	3

психології									
Менеджменту	91,0	71,9	72	3,5 (+1,2)	34	22	69	9	5

Кількісна та якісна оцінка одержаних результатів дослідження дозволили виявити можливості ефективного функціонування системи студентського самоврядування у вищих навчальних закладах.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення актуальної проблеми організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладах, що виявляється в обґрунтуванні соціально-педагогічних умов, які сприяють оптимізації соціальної активності, розвитку лідерських якостей та професіоналізації навчального процесу у вищих навчальних закладах. Результати теоретичного й експериментального дослідження підтвердили гіпотезу, на якій вони ґрунтуються, засвідчили вирішення поставлених завдань і дали підстави для таких висновків.

1. Теоретичний аналіз проблеми дозволяє стверджувати, що організацію студентського самоврядування слід розглядати як двосторонній процес взаємообумовленої суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що збагачує особистість соціальним досвідом, сприяє самоактуалізації, самореалізації. Основою для утвердження активної життєвої позиції студента є забезпечення цілеспрямованого педагогічного управління і студентського самоврядування у вищих навчальних закладах. Розкрито особливості функціонування студентського самоврядування на сучасному етапі розвитку вищої освіти, які забезпечують готовність студентів самостійно й активно діяти, сприяють усвідомленості, організованості, відповідальності, проявам ініціативи та творчості, що повноцінно соціалізує особистість студента, вмотивовує набуття необхідних професійних якостей.

2. На основі узагальнення наявних у теорії і практиці підходів до взаємодії педагогів і студентів у спільній управлінській діяльності розроблено структурно-функціональну модель студентського самоврядування як чинника оптимізації соціальної активності, розвитку лідерських якостей та професійної підготовки майбутнього фахівця, яка розглядається як складова єдиної педагогічної системи управління вищим навчальним закладом. Створена модель студентського самоврядування функціонує як представницький орган самоврядування (рада самоврядування педагогічного колективу, рада студентського самоврядування) і як виконавчий професійний орган управління

(адміністрація – ректорат – деканат), що забезпечує гармонізацію єдиноначальництва і колегіальності, демократичності у прийнятті та виконанні рішень.

3. Обґрунтовано критерії сформованості студентського самоврядування у вищому навчальному закладі, що сприяють визначенню його ефективності: включення до управлінської діяльності; стабільність структури студентського самоврядування; організованість і єдність академічної групи; готовність до виконання поставлених завдань; відповідальність за досягнуті результати діяльності академічної групи, курсу, факультету, університету. Зазначені критерії уможливають адекватну діагностику рівнів сформованості студентського самоврядування у вищих навчальних закладах, а також вмотивовують ставлення соціальної відповідальності майбутнього фахівця.

4. Підтверджено ефективність запропонованого комплексу соціально-педагогічних умов, який включає в себе: демократичний характер відносин; підхід до самоврядування як до цілісної саморозвивальної системи; розвиток студентського самоврядування на основі науково обґрунтованої моделі, змістом якої є навчальна діяльність; наявність спільної мети для підсистем управління і самоврядування; узгодженість дій для здійснення колективної діяльності; делегування відповідальності і повноважень; співробітництво професорсько-викладацького і студентського колективів, у перспективі – об'єднання в єдиний педагогічний колектив; групова й індивідуальна самооцінка діяльності; педагогічне керівництво; формування позитивної спрямованості.

Отримані результати формувального експерименту (зростання абсолютної успішності студентів експериментальних груп на 37% порівняно з контрольною групою – 12%) підтвердили ефективність висунутих у гіпотезі соціально-педагогічних умов організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладах, що сприяють підвищенню якості професійної підготовки та соціалізації особистості майбутнього спеціаліста.

5. Розроблений комплекс навчально-методичних рекомендацій по організації студентського самоврядування базується на науковому обґрунтуванні, розробці та впровадженні факультативу-семінару „Студентське самоврядування”, спецкурсів „Соціально-педагогічні проблеми управління „ та „Актуальні проблеми самоврядування у вищому навчальному закладі”. Він сприяє забезпеченню ефективної діяльності студентського самоврядування у вищих навчальних закладах, що підтвердили 86,5% опитаних студентів. Даний комплекс навчально-методичних матеріалів може бути використаний викладачами, кураторами студентських груп, а також студентами як в навчальній так і поза навчальній роботі.

Запропоновані методи дослідження не вичерпують повною мірою всіх аспектів зазначеної проблеми. Перспективним, на нашу думку є дослідження питання зміцнення

між групових стійких зв'язків; розвиток теоретичних, творчих здібностей особистості в умовах вищого навчального закладу; механізму зв'язку всіх учасників управлінської взаємодії у вищому навчальному закладі.

Основні положення дисертації відображено у таких публікаціях:

1. Потопа К.Л. Особистість у контексті соціокультурних та екзистенціальних пріоритетів // Наука і сучасність: Зб. наук. праць Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, 2005. – Том 49. – С. 123-129.
2. Потопа К.Л. Формування соціальної активності студентів засобами студентського самоврядування // Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка: Зб. наук. праць. Вип. № 3. – КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 2005. – С. 129-137.
3. Потопа К.Л. Студентське самоврядування як умова та форма соціально-професійної підготовки спеціалістів // Освіта Донбасу: Луганський національний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка. - № 1. – Луганськ, 2006. – С. 49-53.
4. Потопа К.Л. Студентське самоврядування як фактор в контексті розвитку соціальної активності студентів // Соціалізація особистості : Зб. наук. праць. За заг. ред. проф. А.Й. Капської. – Том XXVI НПУ ім. М.П.Драгоманова. – К.: 2006. – С. 190-199.
5. Потопа К.Л. Психолого-педагогические особенности инновационной деятельности администрации вуза в обучении студента // Проблемы сучасної педагогічної освіти. – Серія: Педагогіка і психологія. – Вип. 6. – ч. II. – Ялта, 2004. – С. 105-108.
6. Потопа К.Л. Мотиваційне забезпечення професійного саморозвитку особистості // Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка: Зб. наук. праць. Вип. № 2. – КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2005. – С. 209-219.
7. Потопа К.Л. Реалізація педагогічних принципів студентського самоврядування в умовах вищого навчального закладу // Акмеологія – наука XXI століття: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2005. – С. 364-378.
8. Потопа К.Л. Менеджмент соціальної відповідальності в умовах інтеграції України в світовий гео економічний простір // Наука і освіта: Зб. наук. праць. – Том II. – Запоріжжя, 2005. – С. 166-169.

АНОТАЦІЯ

Потопа К.Л. Соціально-педагогічні умови організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладах. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2006.

Робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладах. На основі ретроспективного аналізу психолого-педагогічної літератури конкретизовано сутність основних дефініцій дослідження “управління”, “студентське самоврядування”, “саморегуляція”. Запропоновано структурно-функціональну модель студентського самоврядування як чинника оптимізації соціальної активності та професійної підготовки. З’ясовано критерії рівнів сформованості студентського самоврядування у вищих навчальних закладах.

Визначено, обґрунтовано й експериментально апробовано комплекс соціально-педагогічних умов, які забезпечують особистості можливість вибору видів самостійної діяльності, адекватних потребам професійного та особистісного самовдосконалення, охоплюють всі сфери життєдіяльності колективу студентів і ґрунтуються на оптимальному використанні можливостей різноманітних засобів управління та самоврядування для формування соціальної особистості майбутніх спеціалістів.

В дисертації описано методикау практичного запровадження в навчально-виховний процес чіткої організації структури студентського самоврядування з визначенням провідних органів координації інтеграції і управління на кожному із рівнів.

Ключові слова: управління, студентське самоврядування, співвідношення управління і самоврядування, саморегуляція учасників управлінської діяльності, соціально-педагогічні умови.

АННОТАЦИЯ

Потопа К.Л. Социально-педагогические условия организации студенческого самоуправления в высших учебных заведениях. Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.05 – социальная педагогика. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2006.

Работа является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы организации студенческого самоуправления в высших учебных заведениях. Осуществленный анализ философских, социологических, психологических и педагогических источников позволил сделать концептуальные выводы, адаптированные к заданиям исследования: студенческое самоуправление способствует оптимизации

социальной активности, профессионализации, развитию лидерских качеств. Выявлена сущность главных дефиниций исследования "управление", "студенческое самоуправление" "саморегуляция", "субъект–субъектное взаимодействие", рассмотрены тенденции их развития в историческом контексте.

Предложена научно обоснованная, экспериментально проверенная организационная структура студенческого самоуправления, которая основывается на функциональном и системном подходах. В данном контексте "системный" подразумевает, что мы рассматриваем высшее учебное заведение, как элемент государственной системы работы с молодежью, а студенческое самоуправление, как элемент системы высшего учебного заведения и инструмент реализации воспитательной функции. Системный подход к построению студенческого самоуправления рассматривает деятельность студенческого объединения как целенаправленный систематичный и регулируемый процесс функционирования и взаимодействия структурных подразделений студенческого самоуправления для достижения уставных целей. Студенческое самоуправление это не самоцель, а лучшее средство осуществления задач по организации студенческой жизни и самореализации личности студента при конструктивном взаимодействии с администрацией на всех уровнях управления, что означает определение круга прав и обязанностей, ответственности и способности всесторонне охватить деятельность студенческой жизни.

В процессе теоретического анализа изучено состояние разработанности исследуемой проблемы в социальной, психолого-педагогической литературе и педагогической деятельности высших учебных заведений Украины. Выявлены социально-педагогические условия организации студенческого самоуправления, среди них демократический характер отношений; подход к самоуправлению как к целостной саморазвивающейся системе; развитие студенческого самоуправления на основе научно обоснованной модели, содержанием которой является учебная деятельность; делегирование ответственности и полномочий; сотрудничество профессорско-преподавательского и студенческого коллективов; групповая и индивидуальная самооценка деятельности; педагогическое руководство; формирование положительной направленности. Разработаны критерии развития студенческого самоуправления: привлечение к управленческой деятельности; организованность и стабильность структуры студенческого самоуправления; организованность и единство академической группы; готовность к выполнению поставленных задач; ответственность за достигнутые результаты деятельности академической группы

В диссертации описана методика практического внедрения в учебно-воспитательный процесс четкой организационной структуры студенческого самоуправления (группа – курс – факультет – университет) с определением ведущих органов координации, интеграции и управления на каждом из уровней.

В работе представлены результаты опытно-экспериментальной проверки эффективности предложенного комплекса социально-педагогических условий. Экспериментально проверено и доказано что предложенная организационная структура студенческого самоуправления способствует повышению качества профессиональной подготовки и социализации личности будущего специалиста. Использование в учебно-воспитательном процессе методики экспресс-обучения первокурсников “Старт”, а также спецкурсов “Социально-педагогические проблемы управления” и “Актуальные проблемы теории и практики самоуправления в высших учебных заведениях” позволило получить положительную динамику роста количества студентов экспериментальных групп с высоким уровнем успеваемости и социальной активности.

Разработанные в исследовании методические рекомендации могут использоваться преподавателями, кураторами студенческих групп, сотрудниками отдела воспитательной работы образовательных учреждений I- IV уровня аккредитации.

Ключевые слова: управление, студенческое самоуправление, соотношение управления и самоуправления, саморегуляция участников самоуправленческой деятельности, социально-педагогические условия.

ANNOTATION

Potopa K.L. Social-pedagogical conditions of students' self-government organization in higher learning institutions. – Manuscript.

The thesis for a candidate's degree on specialty 13.00.05 – social pedagogics. M.Drahomanov National Pedagogical University. – Kyiv, 2006.

The thesis deals with the theoretical-experimental investigation of the students' self-government organization problem in higher learning institutions.

The principle definitions of the research, such as "management", "self-government", "pedagogical management", "students' self-government", "self-regulation" are revealed thoroughly on the basis of retrospective analysis of the psychological-pedagogical literature. There has been proposed the students' self-government structural-functional model, as a factor of social activity optimization, and future professional's vocational training.

There have been figured out the criteria of formation levels of students' self-government development in higher learning institutions.

There has been defined, substantiated and experimentally tested a complex of social-pedagogical conditions, which provide the personality with the opportunity of choosing self-activity forms being adequate to professional and personal self-improvement needs, cover all the spheres of the students' group vital activity, and are based on the optimal use of opportunities for various management and self-government aids in order to form the future professionals' socialized personality.

Methods of practical implementation of clear students' self-government organizational structure (group – course – faculty – university) with definition of the leading coordination, integration and management bodies at each level into educational process have been described in the thesis.

The key words: management, pedagogical management, students' self-government, the correlation between management and self-government, self-regulation of the management activity members, social-pedagogic conditions.

Підписано до друку 10.05.06 р. Формат 60x90 1/16

Умов.-друк. Арк. 1,25. Папір офсетний. Гарнітура „Times”.

Наклад 100 прим. Замовлення 12/16

Віддруковано ПП. „Моноліт”

49000, м. Дніпропетровськ, вул. Горького, 20.

Свідоцтво ДК №273 від 08.12.2000р.